

(1888 – 1954)

TEĞMEN MEHMET HULUSİ EROL

Teğmen Mehmet Hulusi Erol, hiç duymadığım bir isimdi. Tâ ki Prof. Dr. Ömer Rıza Akgün Bey bana bir CD verinceye kadar... CD’de Mehmet Erol’un torunu konuşuyordu. Torun Hüseyin Arabacı, dedesinden bahsediyor ve akıllara durgunluk veren şeyler anlatıyordu.

Bir Osmanlı subayı olan Teğmen Mehmet Erol, 1916 yılında, tıpkı Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri gibi Ruslara esir düşer. Kosturma’da, Bediüzzaman ve doksan esir zabıt ile beraber aynı koğuşu paylaşırlar. 1917 komünist ihtilalinin karışıklığından istifade ederek, tıpkı Bediüzzaman gibi, arkadaşlarıyla beraber firar eder. Bu kaçış çok uzun ve çok zahmetli geçer. Ancak on yıl kadar sonra vatana kavuşurlar.

CD’yi izleyince gözlerime, kulaklarıma inanamadım. Halen hayatta olan ve Isparta’nın Güneykent kasabasında yaşayan Hüseyin Arabacı, Üstad’ın risalelerde bahsettiği doksan esir zabıttan birini anlatmaktaydı.

Hatıralar kopuk kopuk, çok fazla teferruat da yok; ancak Ömer Rıza Bey, “Bu hatıraları ben Sungur Ağabey’e de anlattım. Sungur Ağabey bana, ‘Kardeşim, bunları yazın ve neşredin’ dedi” deyince kararımı verdim ve iz sürmeye başladım.

Aziz Üstad’ımızın bütün hayatı meydandadır. Ancak, bir asra yaklaşan çileli ömründe, iki buçuk senelik Rus esareti ve bilhassa uzun mesafeli Rusya firarı, Nur talebeleri için en kapalı ve şahidi en az bir kesittir. Üstad’ın zirvedeki tevazu ve ihlâsı, tıpkı kabrinin yeri gibi, bu noktayı da kapalı tutmuştur. Üstad Hazretleri, 8. Lem’ a’da hayatındaki harika vakıaları gizlediğini şöyle ifade etmektedir:

“Sergüzeşt-i hayatımda geçen ve çoğunu gizlediğim çok harika vakıalar vardı. Kendimi hiç bir vecihle keramete lâıyk görmediğim için onları bâzan tesadüfe, bâzan da başka esbaba isnad ediyordum...”¹

Hz. Bediüzzaman, Rus esareti ve yaşadığı firar hakkında; eserlerinde, çoğu *İhtiyarlar Risalesi*’nde olmak üzere, dolayısıyla, ders mahiyetinde ve bilvesile bazı kısa bilgiler vermektedir.

Bediüzzaman Hazretleri, *Lem’alar*’da: “Gayet hilâf-ı me’mul bir surette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla, Rusça bilmediğim halde firar ettim. Zaaf ve aczime binaen gelen inayet-i İlahiye ile harika bir surette kurtuldum. Ta Varşova ve Avusturya’ya uğrayarak İstanbul’a kadar geldim ki bu surette kolaylıkla kurtulmak pek harika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim”² diyor. Bu hatıralar; çok zeki adamların, mesela Teğmen Mehmet Erol ve arkadaşlarının on senede bitirebildiği firarı, Üstad’ın birkaç ayda bitirerek gördüğü inayeti mukayese etmek açısından önemlidir.

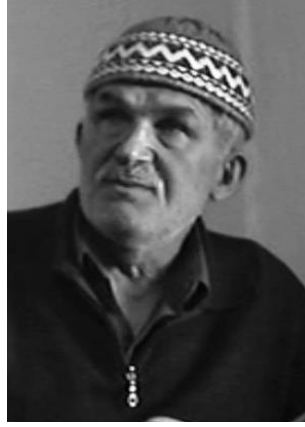
Bir de 1948 senesinde, Sünnet Gazetesinde Üstad’ın haberi yokken neşredilen, “Bediüzzaman’ın akıllara hayret veren bir seciyesi” başlığı altında, “Rus Başkumandanı Nikola Nikolaviç’e ayağa kalkmamak hadisesi” yayımlanmıştır. Bu yazı *Tarihçe-i Hayat*’a ve *Şuâlar*’a alınmıştır. Onu da

¹ Bediüzzaman Said Nursî, *Sikke-i Tasdik-i Gaybî*, Söz Bas. Yay., s. 230.

² Bediüzzaman Said Nursî, *Lem’alar*, Söz Bas. Yay., s. 371.

“Gazetenin bu fıkrasının yazılmasını Üstad’ımız emretmedikleri halde, hem çok merakaver, hem çok ibret hem çok heyecan verici olmasından buraya yazılmıştır. Hüsrev” şeklinde not düşerek iktibas etmiştir ağabeylerimiz.

Hüseyin Arabacı’nın dedesinden duyup anlattığı bu hatıralar, Bediüzzaman’ın kapalı kalan Rusya hayatını, parmağın ucuyla da olsa kapıyı biraz daha itip aralayabilir, diye düşünüyoruz.³

Teğmen M. Hulusi'nin torunu Hüseyin Arabacı

Hüseyin Arabacı, bize, dedesi Mehmet Hulusi Efendi’ye ait birçok belge, fotoğraf ve el yazılarının orijinallerini verdi. Osmanlı Tarihi Uzmanı olan ağabeyim Prof. Dr. Abdülkadir Özcan, talebim üzerine bu belgeleri çözmüş ve tercüme etmiştir. Kendisine teşekkür ediyorum. Buna göre kısaca:

Mehmet Hulusi Efendi’nin;

Doğum tarihi: 1888 (R. 1304)

Baba adı: Hasan

Doğum yeri: İsparta’nın Keçiborlu nahiyesinin Emirgiresun karyesi, Emiroğulları’ndan...

Hüseyin Arabacı Anlatıyor:

1943 doğumluyum. İsparta’nın Gönen ilçesinin Geresin köyünde doğmuşum. Bu köy şimdi kasaba olmuş ve adı Güneykent olarak değiştirilmiştir. Köyümüz çok önceleri Burdur’a bağlı imiş.

Dedem Mehmet Hulusi Erol, Enver Paşa döneminde, Doğu Cephelelerinde teğmen rütbesiyle savaşmıştır. Osmanlı ordusunda savaşırken, tıpkı Bediüzzaman Hazretleri gibi, 1916 tarihlerinde Ruslara esir düşüyor. Uzun bir yolculuktan sonra⁴ Sibiryaya, Kosturma şehrine gönderiliyor. Dedem, Üstad’ın bahsettiği Kosturma’daki doksan esir zabitten birisidir.⁵ Fakat Rusya’dan kaçıışı on sene gibi çok uzun bir zamanda ve çok zahmetlerle mümkün oluyor.

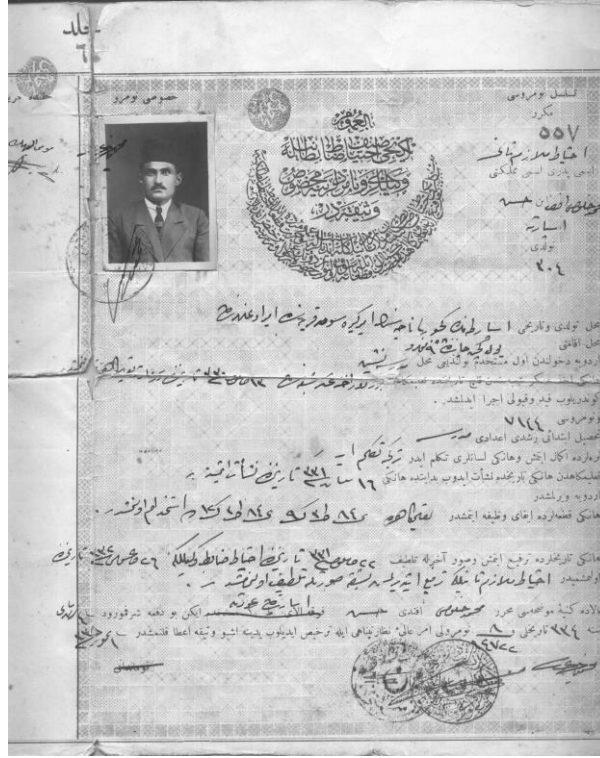
Ben, dedem Mehmet Hulusi Erol’u, ilkokul üçüncü, dördüncü sınıflarda okurken hatırlarım. Dedemi babam da çok anlatırdı bana. İhtiyarlar, dedemin yanına gelir, Rus esareti ve Doğu Cephesi harplerinden konuştururlardı. O zaman ben küçüktüm, ama onların yanında oturur anlattıklarını dinlerdim. Amiri, memuru, âlimi bize gelip dedemi dinlemek isterlerdi. Babam derdi ki: “Babam kahvede bir oturdu mu, anlatmaya başlayınca, üç saat kimse çit çıkarmadan dinlerdi.”

³ Üstad Bediüzzaman Hazretleri’nin Rusya firarı hakkında, *Ağabeyler Anlatıyor-2*’de neşredilen Molla Hamid Ekinci Ağabey’in hatıralarında, Üstad’ın kendi dilinden kısmen bilgiler vardır. Oraya da bakılabilir. Bkz. s. 302.

⁴ Bediüzzaman’ın *Tarihçe-i Hayati*’nde bu esarete gidiş yolu “Van, Celfa, Tiflis, Kiloğrif, Kosturma” şeklinde açıklanmaktadır.

⁵ Bediüzzaman Hazretleri bir vesile ile doksan esir zabitten şu şekilde bahsetmektedir:

“Eski harb-i umumîde Rusya’nın şimalinde doksan zabitimiz ile beraber bir uzun koğuştaki esir olarak bulunuyorduk. O zatların bana karşı haddimden çok ziyade teveccühleri bulunmasından, nasihatle gürültülere meydan vermezdim. Fakat birden asabiyet ve sıkıntıdan gelen bir titizlik, şiddetli münakaşalara sebebiyet vermeye başladı. Ben de üç-dört adama dedim: ‘Siz nerede gürültü işitseniz, gidiniz haksıza yardım ediniz.’ Onlar dahi öyle yaptılar, zararlı münakaşalar kalktı. Benden sordular: ‘Neden bu haksız tedbiri yaptın?’ Dedim: ‘Haklı adam, insafli olur; bir dirhem hakkını, istirahat-ı umumînin yüz dirhem menfaatine feda eder. Haksız ise ekseriyetle enaniyetli olur, feda etmez, gürültü çöğalir.’” Bediüzzaman Said Nursî, *Şuâlar*, Söz Bas. Yay., s. 421.

Mehmet Hulusi'nin teğmen rütbesiyle askerlikten terhis belgesi

Ben, dedemden ve babamdan dinlediklerimi, zihnime, hafızama kazınmış olanları size anlatıyorum. Düzenli olmasa da belki tarihi bir değer taşıyabilir:

ESARET

İlk esir düştüklerinde, teğmen olduğu için dedemin boynunda dürbün varmış. Daha dürbünü çıkaramadan, bunları sıraya dizmişler. Bir Rus subayı gelmiş ve “Daha bu boynunda duruyor mu?” diye hızla çekmiş. O zaman dürbünün kayışı dedemin boynunu kesmiş, yarmış. Dedem can havliyle çıkarıp atmış dürbünü.

Üstad Hazretleri'nin, “Doksan zabitle esir bulunduk” dediği mevzu vardır ya... İşte onlardan birisi de dedemmiş. Üstad orada onlara ders verirmiş.⁶ Bir gün, bizim namaz tesbihatında okuduğumuz salâvat-ı şerifeleri yazdırmış ve “Eğer siz bunu okursanız, devam ederseniz, burnunuz kanamadan memlekete dönersiniz” demiş. Bu duaları artık dedem kendisi mi yazdı, Üstad mı yazdı, yoksa başkası mı yazdı onu bilmiyorum. Babam tam okuyamazdı; ama “İşte dedenin okuduğu dualar” diye bana gösterirdi. O duaların aslı bende duruyor. Dedem o yazıyı Kur'an'ın içine koyarak saklamış.

Rusya'daki esareti anındaki Üstad'la olan münasebetlerini ve orada Üstad'ın durumunu ben bilemiyorum.⁷

⁶ Mektubat kitabında bu ders ve imamlık meselesi Üstad tarafından teyit edilmektedir:

“Arkadaşım olan doksan esir zabitlerin kısm-ı ekserisine ders veriyordum. (...) Hem aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum.” Bediüzzaman Said Nursî, *Mektubat*, Söz Bas. Yay., s. 113.

⁷ Üstad Bediüzzaman, esaretteki hissiyatını bir vesile ile şöyle anlatmaktadır:

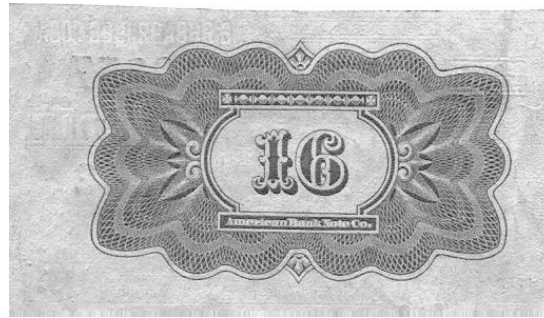
“Harb-i Umumi'de, esaretle, Rusya'nın şark-ı şimalisinde, çok uzak olan Kosturma vilâyetinde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir camisi, meşhur Volga Nehri'nin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım olan esir zabitler içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim. Dışarıda izinsiz gezemiyordum. Tatar Mahallesi, kefaletle beni o Volga Nehri'nin kenarındaki küçük camiye aldılar. Ben yalnız olarak camide yatıyordum. Bahar da yakın... O şimal kıt'asının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve karanlıklı gurbette, Volga Nehri'nin hazin şırıltıları ve yağmurun rikkatli şıplıltıları ve rüzgârın fırtatlı esmesi, beni derin gaflet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum; fakat Harb-i Umumi'yi gören ihtiyardır.” Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, Söz Bas. Yay., s. 370.

Sonunda gemi gelip Yunanistan'a demir atmış. O zaman da, bizimle Yunanlıların harbi varmış. Bu sebeple Yunanlılar gemiyi salmamışlar. Gemi orada 3-5 ay demirli olarak kalmış. Artık bizimkiler, üç arkadaş, ne olursa olsun deyip gemiden çıkmışlar.

Sonra nasıl olduysa bunlar Yunanistan'dan İtalya'ya geçiyorlar. Tabii orada üçünü de yakalanmışlar. Artık orası nasıl bir yerdi, bilemiyoruz. Belki bir şehir veya kasabaydı. Halka "Üç casus yakaladık, bunlar asılacak veya kurşuna dizilecek" diye ilan etmişler. Bütün halk toplanmış. Üçünden birini gözlerinin önünde asmışlar. O şehrin kumandanının annesi de oradaymış. Kadın değil mi, o hali görünce şefkatinden dayanamamış. Oğluna kalanların asılmaması için rica edince dedemlerin idamını durdurup tekrar zindana atmışlar. Bizimkiler nasıl buldularsa bir eğe tedarik etmişler. Onunla demirleri kesip lağıma, oradan da denize çıkmışlar. Hiç karaya çıkmadan, önlerindeki bir yük gemisine binmişler.

Gemi açılıyor denize. Ve gele gele Antalya'ya demir atıyor. Bu sefer Antalya'ya nasıl inelim diye düşünüyorlar. Bir cesaretle yüklerin arasından gemiyi boşaltan kayıklarla karaya çıkıyorlar.

Burada da gemiciler bunları görüyor... "Bunlar da kim? Casus bunlar?" demeye başlamışlar. Dedemler ne derlerse desinler bir türlü ikna edememişler onları. "Bunları öldürüp denize atalım" demeye başlamışlar. İçlerinden biri "Yahu bunları öldürüp de ne kazanacaksınız? Siz bunları hükümete teslim ederseniz size çok para verirler" diye akıl verince biraz rahatlamışlar. Bu fikir gemicilerin akıllarına yatmış ve götürüp teslim etmişler.

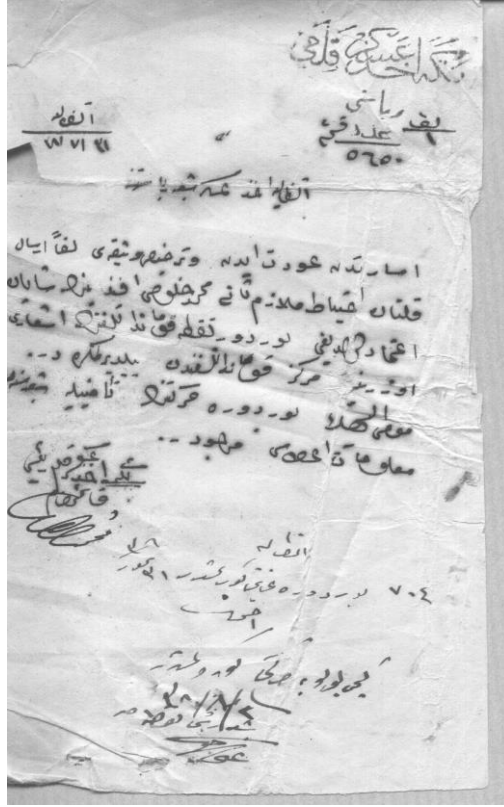

Teğmen M. Hulusi Efendinin çantasına çok miktarda Rus parası ve pulu çıkmıştır.

Valilikte başlarından geçenleri anlatıyorlar ama yine dinleyen olmuyor. Çünkü bizim Geresin köyü, o zaman Burdur'a bağlı imiş. "Böyle birileri var mı?" diye Burdur nüfusunu arayıp, soruyorlar. Cevap "Böyle birinin kaydı yok" diye geliyor. On beş gün kadar valilikte gözaltında kalıyorlar. Sonra valiliktekiler de şüphelenmeye başlamış dedemlerden.

Bir gün Keçiborlu'dan tanıdık birisi gelmiş valiliğe. Dedem onu görünce tanımış. Hemen bağırarak onu çağırılmışlar. "Bizim adımız nüfusta niye çıkmıyor?" diye sormuşlar. O da "Bizim Geresin köyü artık Burdur'a bağlı değil. Biz Isparta'ya bağlandı" diyor. Bunun üzerine Valilik Isparta'yı arıyor ve teyidini alıyor. Derhal dedemin üniformasını giydirip memleketine gönderiyorlar.

Dedem o zaman "Bu Bediüzzaman'ın öğrettiği salâvat-ı şerife yüzü suyu hürmetine, Allah bizi idam sehpalarından ve daha birçok tehlikelerden kurtardı" diyor.

Teke Askerlik Şubesi'ne ait bu belge, esaretten dönen M. Hulusi Efendi'nin Burdur'a hareketinin sağlanmasıyla ilgilidir.

Dedem Doğu Cephesi'ne giderken, teyzem anasının karnındaymış. Babası gelinceye kadar 11-12 yaşlarına kadar büyümüş. Hatta ilk defa köye gelirken dedem kızını yolda görüyor. "Bu kız benim kızım mıdır?" acaba diye düşünüyor. Yani kalbine doğuyor. Eve gelince öyle olduğunu öğreniyor.

Tezmeden daha küçük benim anam var. Anam, dedem esaretten geldikten sonra oluyor. Nenemin babası biraz zenginceymiş. Demiş "Mehmet bizim malımız bize yeter. Sen istifa et artık askerliğe gitme, burada kal" demiş. O da istifa etmiş ve gitmemiş.

O zaman amiri, memuru, âlimi bize gelip dedemi dinlemek isterlerdi. Isparta Gönen'de o zaman Köy Enstitüsü vardı. Öğretmenler de oradan gelip dinlerlerdi dedemi. Hatta iyi hatırlarım, oradan gelen bir öğretmen, "Bu kadar kültürlü bir adam bu küçük köyde niye duruyor?" demişti.

"BESMELE ÇEK!"

Üstad 1926 senesinde Barla'ya gelince, burada üç medrese hocası varmış. Dedem onlarla beraber devamlı Barla'ya gidermiş. Bir gün yine Barla'ya gitmişler. O hocalardan birisi boğazına biraz fazla düşkünmüş. Üstad yemeleri için bir şeyler koymuş önlerine. Bu hoca içinden, "Yahu bu bize nasıl yetecek? Bana bile yetmez bu" demiş. "Besmele çek! Bismillah çek! Size yeter o" demiş birden Üstad. Hakikaten doymuşlar, hatta bitirememişler.

"BEN DE NURCUYUM ARTIK"

Bizim evde tavan arasında dedemden kalma bir dünya kitap vardı. Ben küçük olduğumdan mahiyetlerini bilemiyordum. Süleyman Efendi'nin kurs hocaları o zaman köylere geliyorlardı. Bizimkiler onları hep gelene gidene dağıttılar. Bir gün ben kitaplar azalınca, "Bu kitapları dedem okuyormuş. Biz niye okuyamıyoruz" diye söylendim. Çok gencim tabii daha...

Ortaokulu Keçiborlu'da okumuştum. O zamanlar komünistlik, dinsizlik vardı. Okullarda bize aşlamaya çalışıyorlardı. Hükümet de devamlı Üstad'la uğraşırdı. Hep aleyhinde propaganda yapılıyordu. Bize de aşıyorlardı. Ben de tesir altında kalmıştım.

Bir gün kahvede Üstad'ın aleyhinde, "Bir tek Müslüman o mu varmış?" gibi laflar ettim. Allah razı olsun, o zaman bir öğretmen bana "Sen böyle konuşuyorsun ama sen Bediüzzaman'ın kitaplarını hiç okudun mu?" dedi. Ben, "Yok" dedim. "Okumadığın kitaplar için iyi ya da kötü diye nasıl

konuşuyorsun?” dedi. “Ver öyleyse okuyayım” dedim. Bana *Sözler*’i verdi. Fazla değil 15 sayfa okudum. Hakikaten ben yanılmışım. “Ben de Nurcuyum artık” dedim ve ilan ettim.

O zaman Hüsrev Ağabey vardı Isparta’da. Dedemin kitaplarını okuyabilmek için hemen ona gittim. Askerden yeni gelmiştim. Isparta’da iyi kötü bir iş buldum. Her gün dershaneye gitmeye, eski yazıyı okuyup yazmaya başladım. İyice öğrendikten sonra, tavana çıktım. Dedemin kitaplarını indirdim. Ama baktım, bazı Arapça kitaplarla, okul kitapları kalmış sadece. Diğerlerinin hepsi gitmiş...

Dedem, 1954’te, 66 yaşındayken Hakk’ın rahmetine kavuştu.